

Jakob Leth Fink & Morten Sørensen Thaning

Et nyt Platonbillede - en introduktion til Tübingerskolen

'Skulle nogen reducere Platon til et system, ville han gøre menneskeslægten en storartet tjeneste.' Dette citat af Leibniz benyttes som motto i den italienske filosofihistoriker Giovanni Reales *Per una nuova interpretazione di Platone* (Reale 1989). Værket er en sammenfattende fremstilling af den såkaldte Tübingerskoles teser og resultater, der ifølge Reale samlet set udgør intet mindre end et nyt *paradigme* i Platonforskningen. Med mottoet har Reale samtidig angivet fortolkningens dominerende tendens: Det er en systematisk ontolog og metafysiker, der træder frem i denne læsning af Platon.

Anliggendet for Tübingerskolen er at tegne et Platonbillede, der ikke alene bygger på dialogværket, men i stedet forsøger at integrere de vidnesbyrd om Platons undervisning i Akademiet, der ikke er overleveret fra hans egen hånd men indirekte hos blandt andet Aristoteles. Det drejer sig om at rekonstruere, hvad der et sted i Aristoteles' *Fysik* (Ph. 209b 14-15) betegnes som Platons 'uskrevne lære' (*agrapha dogmata*). Ifølge Tübingerskolen repræsenterer dialogværket kun den halve Platon, og ambitionen er således en fremstilling, der rummer *hele* sandheden om den platoniske filosofi. Platon selv anså, ifølge Tübingerskolen, denne teori for så værdifuld, at han ikke ville formidle den skriftligt til modtagere, der ikke kunne garanteres at besidde de tilstrækkelige forudsætninger for at forstå den. Derfor forbeholdt han den med fuldt overlæg den mundtlige undervisning i Akademiet.

Tübingerskolen betegner sin fortolkning som esoterisk, fordi den lægger vægt på den filosofi, der foregik inden for Akademiets mure (esô – inden for) i modsætning til dialogernes eksoterik, der var rettet ud mod en bredere skare (exô - uden for). Betegnelsen kan være uheldig, idet den kan bidrage til en misforståelse af fortolkningen som en hævde af, at den virkelige platoniske tænkning intet har med dialogerne at gøre, men er en form for logepæret my-

sticisme og ubegrundet hemmeligholdelse. I det hele taget har Tübingerskolens fortolkning været uhyre kontroversiel. Den er blevet mødt med megen underlødighed kritik og forsøgt tiet ihjel. Dette har ført til en manglende læsning af deres bøger, hvilket igen har givet anledning til yderligere stereotypisering. I kombination med Tübingerskolens meget revolutionære vurdering af sine egne resultater har dette medført en ufrugtbar polarisering af debatten i de tyske og angelsaksiske sprogområder, hvilket bl.a. har fået den konsekvens, at en række af positionens hovedværker er udkommet på italiensk. Udefra har man tenderet mod at opfatte Tübingerskolen som en perifer og rabiat position, som det ikke er nødvendigt at beskæftige sig seriøst med, mens skolens repræsentanter selv i stigende grad – og med stigende pathos – har opfattet deres forskning som et nyt paradigme, der på grund af sin altomvæltende karakter stødte på nødvendig modstand.

Det følgende er en skitse af hovedlinjerne i Tübingerskolens platonfortolkning i form af en præsentation af Hans Joachim Krämer og Konrad Gaiser – Tübingerskolens første generation – med det formål at introducere baggrunden for den fortolkning af hele dialogværket, som Thomas Alexander Szlezák – Tübingerskolens anden generation – bragte til afslutning i 2004. Denne korte introduktion og det efterfølgende interview med Szlezák forsøger at vige uden om den tilspidsede polemik og i stedet blot anspore til fornyet fordomsfri beskæftigelse med Tübingerskolens perspektivrige Platonfortolkning. Af tre grunde: (1) Krämer og Gaiser har leveret den hidtil bedste fortolkning af den indirekte overlevering. Dermed har de ikke alene afklaret en række hidtil uforståelige og derfor negligerede tekststeder, men overordnet set tilføjet en afgørende dimension til billedet af Platon. (2) Szlezák har med sit fokus på vidensformidlingen i dialogværket bidraget væsentligt til afklaringen af de platoniske dialogers komposition og indre 'mekanik'. Hermed har han samtidig leveret inspirerende nyfortolkninger af dialogerne ud fra et originalt teoretisk grundlag. Endelig repræsenterer hans fortolkning af Platons vidensformidling som radikalt elitær en usamtidig udfordring i forhold til de aktuelle egalitære idealer om læring og vidensformidling. (3) I kraft af disse tre fortolkeres indsats er Platons samlede tænkning rekonstrueret som et uhyre ambitiøst videnskabeligt, metafysisk system, hvor dialogværk og indirekte overlevering sammentænkes til en helhed. Oven i købet drister Tübingerskolen sig til at hævde, at dette system har en samtidig relevans netop i kraft af sine universelle ambitioner. Deres fortolkning fremstår således som en uomgængelig udfordring ikke blot til fremtidige fortolkere af Platon, men til alle, der mener at vide, at filosofien har udspillet sin rolle som systematisk metafysik.

Hans Joachim Krämer

Hans Joachim Krämer, elev af den store tyske filolog Wolfgang Schadewaldt i Tübingen, indleder med sin afhandling fra 1959 *Arete bei Platon und Aristoteles. Zum Wesen und zur Geschichte der platonischen Ontologie* bestræbelserne på at tilvejebringe et nyt platonbillede. Over de præcis sekshundrede sider, afhandlingen fylder, udstikker Krämer rammerne for et ambitiøst og omfattende program for Tübingerskolen eller den esoteriske platonfortolkning. Helt overordnet adskiller Krämers position sig fra den samtidige tyske platonforskning på to punkter: *Indholdsmæssigt* ved i kraft af en ontologisk Platon at korrigere henholdsvis den æstetiserende og den eksistensfilosofiske platonfortolkning og *metodisk* ved at fokusere på den indirekte overlevering af Platons læreraktivitet i Akademiet (Krämer 1959, 38).

Som det fremgår af afhandlingens titel, er der en sammenhæng mellem det platonisk-aristoteliske aretē-begreb og Platons ontologi. Undersøgelsen af denne sammenhæng mellem etik og ontologi bevæger sig i det filosofihistoriske grænseland mellem den sene Platon og den tidlige Aristoteles. Denne omstridte periode i filosofihistorien bygger på to sæt kilder. Ved siden af den *direkte overlevering* (Platons dialoger og de aristoteliske skrifter) står en fragmenteret *indirekte overlevering* i form af spredte bemærkninger om Platons mundtlige filosofi hos Aristoteles og senere forfattere. Det fremgår af den indirekte overlevering, at Platon i Akademiet afholdt en række foredrag under titlen *Om det gode (Peri tagathon)*. I disse foredrag har Platon tilsyneladende identificeret det gode med enheden og i det hele taget, i stedet for at komme ind på en af de ting, der normalt anses for at være et gode, talt om matematik, tal, geometri og lignende emner (jf. Krämer 1959, 405, anm. 44). Hermed står i hvert fald så meget klart, at Platon i en eller anden forstand arbejder med den sammenhæng mellem etik (det gode) og ontologi (enhed), som Krämer retter opmærksomheden imod. Det har længe været omstridt, hvad meningen med denne identifikation af det gode med enhed kan være. Imod en række forsøg på at affærdige den som uplatonisk i den forstand, at der enten er tale om talmystik, pseudopythagoræisme eller en alderdomstendens hos Platon uden forbindelse med den filosofi, der findes direkte overleveret i dialogerne, sætter Krämer den tese, at det esoteriske, kun indirekte overleverede foredrag *Om det gode* rummer *indbegrebet af Platons filosofi udtrykt i forbindelsen af normativitet og væren* (Krämer 1959, 326).

Der sker således det metodisk set helt usædvanlige – for en filolog i det mindste – at Krämer giver den indirekte overlevering forrang frem for den direkte. Platons egentlige tænkning findes ikke i dialogerne, men i den mundtlige filosofi, han aldrig nedfældede på skrift. Dette usædvanlige skridt kan begrundes sagligt så langt, at Platon selv tilskriver den mundtlige formidling

af viden forrang frem for den skriftlige (Krämer 1959, 23 jf. 393-95). Denne vægtforskydning fra den direkte til den indirekte overlevering skal *ikke* forstås sådan, at Krämer afskriver Platons dialoger deres filosofiske relevans eller mener, at de på nogen anden måde bør negligeres. Tværtimod understreges det flere gange, at dialogværk og esoterisk lære *supplerer* hinanden (Krämer 1959, 17, 28-29, 323, 469). Den esoteriske, indirekte overlevering kaster lys over dialogerne, og derfor er det værd at beskæftige sig med den. I forlængelse heraf følger imidlertid det helt centrale problem: At rekonstruere den esoteriske lære i *Om det gode*.

Denne rekonstruktion tager – lidt imod den vægtning af den indirekte overlevering Krämer i øvrigt taler for – udgangspunkt i en analyse af aretē-begrebet i dialogerne. Mens den ældre forskning (Stenzel, Jaeger, Ross) har peget på sammenhængen mellem aretē og ontologi hos Platon uden at vende tilbage til aretē-begrebet igen, fremhæver Krämer, at netop normbegrebet hos Platon, altså aretē-begrebet, selv åbner for en ontologisk problematik, der fører hen til den esoteriske lære i *Om det gode* (jf. Krämer 1959, 280).

Aretē-begrebet befinder sig ved nærmere eftersyn inden for en universel ontologisk horisont, hvis nøglebegreber er orden (*kosmos*) og strukturering (*taxis*). Af dialoger som *Gorgias* og *Staten* fremgår, at enhver tings aretē er ordnet og struktureret (jf. Grg. 506e), og således kan man af aretē-begrebet udfolde, hvad Krämer kalder en *kosmos-taxis* ontologi (Krämer 1959, 67). Bag aretē-begrebet står således en ordensontologi, og det er denne ordensontologi, der åbner for rekonstruktionen af den esoteriske lære (Krämer 1959, 139). På baggrund af dialogerne mener Krämer at kunne identificere de to mest centrale komponenter i den esoteriske lære, nemlig de to principper *enbed* (*hen*) og *mangfoldighed* (*mega-mikron*/*aoristos dyas*), hvoraf det samtidig fremgår, at denne esoteriske lære er en dualistisk principlære. Det godes idé repræsenterer det første princip (enhed), der *begrunder* den orden, aretē-begrebet på et lavere niveau legemliggør. Ligeledes kan Krämer udlede det andet princip (mangfoldighed) af aretē-begrebet, men først på baggrund af den skærpelse af dette begreb, der findes i de sene dialoger, først og fremmest *Statsmanden*. I denne dialog, hvor Platon taler 'aristotelisk', underkastes aretē-begrebet en revision i den forstand, at aretē udlægges som mål (*metron*) og midte (mesotēs) mellem to yderpunkter, der kaldes overdrivelse og underdrivelse. I kraft af denne struktur skærpes aretē-begrebet, fordi det nu formår at gøre rede for ikke alene aretē selv, men også for dette begrebs modsætning – slethed (*kakia*/*ataxia*) – som en given forfejlning af *midten* i enhver tænkelig grad af *overdrivelse* eller *underdrivelse* (Krämer 1959, 186). Overdrivelse og underdrivelse repræsenterer det andet princip (mangfoldigheden), der af Platon netop også betegnes det store-små (*mega-mikron*). Hermed er opridset, hvordan

Krämer af dialogernes aretē-begreb udvinder de to fundamentale principper, *enhed* og *mangfoldighed*, som den indirekte overlevering sætter i forbindelse med foredragene *Om det gode*.

Krämer forsøger med udgangspunkt i de holdepunkter, han har aftvunget aretē-begrebet, at sammenstykke den uskrevne principlære (Krämer 1959, 145). Resultatet bliver en strengt hierarkiseret universalontologi baseret på en altomfattende reduktion af alle underordnede niveauer til de to grundlæggende principper. Platon har således, ifølge Krämer, i *Om det gode* ført alle de værenskategorier, som idéverdenen forudsætter, tilbage til principperne enhed og mangfoldighed (Krämer 1959, 310-11). Man kan derfor opstille et ontologisk hierarki med principperne øverst, hvorudfra alle underordnede ontologiske niveauer udledes (Krämer 1959, 315). Hermed bliver det også klart, hvad Krämer mener med, at han lægger vægt på *ontologen* Platon. Krämers Platon er en streng, systematisk og reduktiv metafysiker.

'Dette platonbillede stiller ikke antropologen, men derimod ontologen i centrum og giver dermed Platon tilbage til filosofien i strengere forstand'. (Krämer 1959, 535)

Krämers undersøgelse rejser en række fundamentale spørgsmål angående Platons tænkning. Han problematiserer store dele af den tidligere forskning ved at identificere den egentlige Platon med en reduktiv principptænkning. Platons hovedansvar er ontologisk fra begyndelsen – tyngdepunktet i dialoger som *Gorgias* og *Staten* er således ikke polis-etikken, men ontologien – dog ikke i den traditionelle forstand, at Platons ontologi primært orienterer sig efter idéerne. For Platon er idéerne kun sekundære i forhold til principlæren (Krämer 1959, 517). Heraf følger for det første, at den udviklingshistoriske platonforskning mister fodfæstet, da idéerne, fordi de er sekundære, ikke egner sig som parameter for Platons filosofiske udvikling (en hovedantagelse i det nittende og tyvende århundredes forskning). For det andet stiller Platons skriftværk sig i et ganske andet lys. Dialogerne mister deres filosofiske selvstændighed (autarki) i den forstand, at de henviser til en lære, der ikke formuleres i dialogerne selv, men kun antydes her. Dette medfører for det tredje, at det, man kan kalde det sokratiske eller dialogiske aspekt hos Platon, må omtolkes. Med hensyn til fortolkningen af Platons *filosofihistoriske position* drages der lige så vidtrækkende konsekvenser. I lyset af *Om det gode* placerer Platon sig ikke som begyndelsen på en ny filosofisk ansats, men som afslutningen af den førsokratiske, naturfilosofiske principptænkning eller archē-tradition (Krämer 1959, 555). Forholdet mellem Platon og Aristoteles vender Krämer provokerende på hovedet, idet han hævder, at sammenlignet med Platon er Aristoteles egentlig

den mere *usystematiske* (Krämer 1959, 479). Krämer gør altså stort set rent bord inden for platonforskningen, der i hvert fald siden Friedrich Schleiermacher og hans indflydelsesrige oversættelse og indledning til Platons dialoger (første udgave 1804) modificeres på alle væsentlige punkter.

Diskussionen om Krämers fortolkning har i omfattende grad været præget af spørgsmål, der rækker langt ud over den direkte diskussion af såvel dialogværket som den indirekte lære. Dette skyldes ikke mindst Krämers vilje til at forsvare og begrunde sin fortolkning på alle niveauer. Han har således behandlet de *kommunikationsvidenskabelige* perspektiver i Platons nedvurdering af skriften, og dermed imødegået de skjulte forudsætninger for den dom, at den geniale forfatter umuligt kan have opfattet sit eget værk som det næstvigtigste. Han har afdækket det *filosofihistoriske* grundlag hos Friedrich Schlegel for den moderne, stadig dominerende, men angiveligt dybt problematiske opfattelse af Platon som en tænker, der fastholder tilnærmelsen og uafslutteligheden som de afgørende kendetegn ved filosofien (Krämer 1988). Endelig har han begået en principiel *videnskabsteoretisk* kritik af de angiveligt relativistiske grundaksiomer i den filosofiske hermeneutik (Gadamer) og endda leveret et selvstændigt alternativ, idet han hævder, at den hermeneutiske forestilling om filosofihistorie fortsat præger en stor del af Platonforskningen – Wieland, Figal, Bubner m.fl. (Krämer 1995).

Konrad Gaiser

Ligesom Krämer forsvare det esoteriske paradigme gennem *videnskabsteoretiske* undersøgelser, søger Gaiser gennem et ambitiøst udgivelsesprojekt, det såkaldte *Supplementum Platonicum*, at etablere et *filologisk* grundlag for en fortolkning af Platon, der rækker ud over dialogerne. I denne endnu ufuldstændige serie udgives vidnesbyrdene fra den indirekte overlevering.

Gaisers hovedværk er *Platons ungeschriebene Lehre* fra 1963. Det er Gaisers anliggende at vise, at den altbegrundende principlære, som han læser som en *principmodsatning*, manifesterer sig i en analog grundstruktur i alle dele af Platons filosofi. Gaisers værk skal demonstrere, hvorledes Platon igen og igen vil vise, at alle forhold og ting lader sig føre tilbage på én eneste principiel modsætning mellem enhed (*hen/agathon*) og mangfoldighed (*mega-mikron/aoristos dyas*). Det er denne metodiske vilje til at begrunde afgrænsede fænomener i almene, enkelte lovmæssigheder og årsager, der forlener Platons tænkning med dens *videnskabelige* karakter, og som særligt udmærker den esoteriske lære frem for dialogerne (Gaiser 1963, 13). Gaisers arbejde skal dermed indløse det potentiale, der ligger i Krämers fortolkning, for at forstå Platons tænkning som et samlet filosofisk-videnskabeligt system, der er centreret om principlæren.

Selvom Gaiser viderefører tendensen til at forstå Platon som en systembygger med universelle ambitioner, er han *samtidig* opsat på at forene denne fortolkning med den *sokratiske* impuls i den platoniske tænkning, der fremhæver det aporetiske, foreløbige og begrænsede i den menneskelige erkendelse. Forstår man den platoniske systemtanke rigtigt, modsiger den ikke det aporetiske moment, hedder det i indledningen (Gaiser 1963, 8).

Platons hensigt er ifølge Gaiser ikke at skabe et endegyldigt system af læresætninger, tværtimod er det et åbent system. Filosoffen når således ikke til en umiddelbar erkendelse af den universelle sammenhæng og ikke til værensbeskrivelserne selv, men til en foreløbig tilnærmelse gennem analogier, delbeskrivelser og hypotetiske udkast. Dette hænger sammen med, at enhver begrebsliggørelse for Platon er afbildende, også den, som er rettet mod de højeste principper (Gaiser 1963, 4). Ifølge Gaiser er Platons uskrevne lære dermed udtryk for en dobbelt bevidsthed. På den ene side fordringen om så streng, konsekvent og fuldstændig systematisering som muligt, fordi man dermed trods alt kan vinde et analogt 'billede' af væren, på den anden side bevidstheden om, at man gennem en sådan begrundelsesproces aldrig kan nå det endegyldige og absolutte (Gaiser 1963, 11). Den sokratiske ikke-viden rækker dermed ind i den uskrevne lære; aporien i den menneskelige viden udslettes ikke blot, men bliver derimod synlig i sin nødvendighed. Gaiser fremhæver således, at *Om det gode* også taler om den menneskelige bevisførelses utilstrækkelighed og usikkerhed (Gaiser 1963, 455). Det har i denne sammenhæng væsentlig betydning, at principlæren ikke handler om én sidste årsag, men om to *modstridende* principper, *enhed* og *mangfoldighed*. For så vidt modsigelsesfrihed er et karakteristika ved den systematiske tænkning, peger den uophævelige modsætning mellem principperne på en begrænsning i den systematiske begrundelse. Programmatisk hedder det ved afslutningen af første hoveddel, at den platoniske principlære ikke tilbyder nogen perfekt verdensforklaring, men derimod konsekvent og systematisk fører frem mod en eneste altomsluttende paradoksi (Gaiser 1963, 201).

Endelig skal det nævnes, at Gaiser i højere grad understreger dialogformens væsentlige funktion i Platons filosofi. Dialogformen fremhæver nødvendigheden af *internalisering* gennem dialog som betingelse for egentlig viden. Den samme pointe understreges af den platoniske erostanke, der fremhæver, at filosofiens opstigning til erkendelse af det noetiske er afhængig af den entusiasme, eros formidler. Gaisers egen fremstilling må nødvendigvis nedtone disse aspekter, fordi der er tale om en systematisk afhandling (Gaiser 1963, 4).

Mens Krämers værk handler om aretē og ontologi, er temaerne for de to første hoveddele i Gaisers afhandling henholdsvis 'matematik og ontologi' og 'historie og ontologi'. Det er sammenhængen mellem disse områder og den

esoteriske principlære, som undersøgelsen skal afdække, og derved bidrager den til Tübingerskolens samlede forskningsprogram (jf. Krämer 1959, 450). For Gaiser drejer det sig om at fremstille, hvordan de to grundprincipper gør sig gældende i alle værensområder i kraft af *analoge strukturlove*, som ved hjælp af *matematikken* lader sig fremstille eksakt og anskueligt. Afgørende i denne forbindelse er Platons brug af den matematiske *dimensionsrække* (tal – linje – flade – legeme) som model for det ontologiske hierarki (Gaiser 1963, 51). Aristoteles og Sextus Empiricus bevidner denne platoniske sammenhæng mellem dimensionsrække og ontologi, men Gaiser er den første, der på systematisk vis mener at kunne rekonstruere Platons matematiserede ontologi ud fra disse tanker. Eksegetisk tager Gaiser udgangspunkt i en passage i *Timaios*, der allerede i antikken var kendt som notorisk vanskelig. Bogens første og vigtigste del fremstiller, hvordan ikke blot de fire grundlæggende niveauer i værensorten – enhed, idéer, sjæl og legeme – svarer til dimensionsrækken, men også hvorledes sjælens fire erkendelsesformer – indsigt (*nous*), viden (*epistēmē*), mening (*doxa*) og sansning (*aisthēsis*) – lader sig fremstille analogt hermed (Gaiser 1963, 46f.). Ud fra denne grundforestilling forsøger Gaiser at demonstrere, hvordan virkeligheden både som makro- og mikrokosmos kan begribes ved hjælp af matematikken. Idet hver enkel af de matematiske dimensioner er impliceret i de følgende – intet legeme uden flader, ingen flader uden linjer osv. – mener Gaiser at kunne vise, hvorledes dimensionsrækken på en mere eksakt og mindre modsigelsesfuld måde end dialogerne kan fremstille, hvordan der både gør sig delagtighed (*methexis*) og adskillelse (*chôrismos*) gældende mellem det noetiske og det sanselige. Principperne gør sig gældende i denne dimensionsrække, idet det andet princip bevirker fremkomsten af nedre mere sammensatte niveauer fra de øvre og mere simple, mens det første princip omvendt sikrer formgivningen og dermed enheden af de enkelte niveauer (Gaiser 1963, 125).

I forelæsningerne *Om det gode* sammentænkte Platon geometrisk kommensurabilitet med aretē-begrebet og har dermed hævdet sammenhængen mellem en værdimæssig og en geometrisk 'midte' (Gaiser 1963, 67ff). Geometriske modeller har været benyttet til en eksakt fremstilling af værdistrukturens poler, overdrivelse – midte – underdrivelse, og Gaiser forsøger at demonstrere karakteren af disse modeller. Han fremsætter endda et dristigt forsøg på at rekonstruere *Om det godes* samlede struktur. Forelæsningerne har angiveligt bestået af tre hoveddele, hvoraf de to første har sammentænkt den matematiske dimensionsrække med værdistrukturen i form af en *reduktion* af fænomenverdenen til de to principper, mens den tredje del har været udformet som en *deduktion* af virkeligheden ud fra principperne (Gaiser 1963, 85ff).

Ifølge Gaiser indeholder Platons hierarkiske ontologi en begrundelse af matematikkens særstilling som universalontologisk fremstillingsform. Såvel hos Aristoteles som hos Platon selv erfarer vi, at matematikken indtager en mellemposition mellem idéer og fænomener i den platoniske ontologi. Ifølge Gaiser er det netop denne position i midten af værensordenen, hvor matematikken favner både de overordnede og de underordnede niveauer, der sætter denne videnskab i stand til at tjene som model for den samlede virkelighed (Gaiser 1963, 89). Dette placerer matematikken i analog position med sjælen, der også er placeret mellem idéerne og fænomenerne, og derfor kan træde i forbindelse med alt. I et særskilt kapitel søger Gaiser at klargøre sammenhængen mellem sjæl og matematik og deres rolle som universelle formidlere. I denne sammenhæng kommer Gaiser også ind på sprogets rolle hos Platon. Sproget er analogt med matematikken en fremstillingsform, hvor det værende kan komme til orde, og Gaiser demonstrerer, hvorledes de to grundprincipper gør sig gældende i sproget. Han hævder imidlertid, at sproget er underlegent i forhold til matematikken i kraft af dets stærkere binding til fænomenverdenen. Matematikken er mere nøjagtig og klar, mens sproget har en heuristisk fordel i kraft af sin nærhed til fænomenernes mangfoldighed (Gaiser 1963, 102). Denne underordning af sproget som erkendelsesform i forhold til matematikken kan læses som en udfordring af den fremherskende hermeneutiske Platonfortolkning.

Anden hoveddel viser sammenhængen mellem principlære og historytydning hos Platon. Gaiser afdækker, hvorledes kosmos', polis' og menneskets historie forløber efter samme struktur og tidsligt er forbundet med hinanden gennem bestemte proportionsforhold. Denne fælles koordination af historien er begrundet i principperne (Gaiser 1963, 260ff). En hovedpointe er, at den samtidige historiske udvikling er præget af en stadig stigende spænding mellem orden og opløsning (Gaiser 1963, 248ff). På den ene side vokser den fornuftige erkendelse, på den anden side forfalder de ydre objektivt givne rammer for livsudfoldelsen i stigende grad. Forfald og vækst er altså ikke ordnet periodisk, men finder sted samtidig. Den menneskelige kultur er historien om den stadig stigende modsætning, som er principielt forankret. I stadig højere grad fordres *valget* mellem *kakia* og *aretē*. Ud af denne stærke spænding vokser skellet mellem eksoterisk og esoterisk vidensformidling. Samfundet deles af kløften mellem de mange, hvis viden korrumpes mere og mere, og som den mere populære dialogform søger at vække, og de få, der igennem en indføring i Platons principlære kan opnå en viden af hidtil uset dybde og omfang. Samtidig vokser også kravet om et politisk engagement fra filosofiens side. Hermed har Gaiser demonstreret, hvorledes Platon leverer en historiefilosofisk tydning af såvel sin egen tænknings placering i

filosofihistorien som af den samtidige politisk-åndelige situation.

Tredje og sidste hoveddel udfolder en videnskabshistorisk pointe, idet der peges på, hvordan principlæren virker tilbage på matematikken som enkeltvidenskab med en systematiserende effekt. Hertil kommer en refleksion over, hvordan det nye Platonbillede kaster lys over forholdet mellem den platoniske og den aristoteliske filosofi. Gaiser kan på baggrund af sine undersøgelser bekræfte og radikaliserer Krämers påstand om, at *Platon* er den mest systematiske tænkende af de to filosoffer. Aristoteles vil give det empirisk begribelige *kosmos* dets fuldkommenhed og dermed værdighed tilbage, som Platon synes at have frataget det. Platons forståelse af det synlige *kosmos* som et afbillede, der bestandig trues af opløsning i kraft af det andet princip, er en undtagelse fra den græske tendens til at guddommeliggøre verden, og fremstår på det nærmeste som blasfemi for Aristoteles (Gaiser 1963, 314; jf. 437 anm. 302).

Det er værd at fremhæve, at hverken Gaiser eller Krämer betragter den formaliserede ontologi, de fremskriver, som et smukt, men i sidste ende antikvarisk relik. Gaiser forsøger tværtimod ved flere lejligheder at forsvare aktualiteten af det esoteriske Platonbillede, der lægger vægt på en systematisk sammentænkning af matematisk naturtydning, etik og historiefilosofi. Han slutter således sin bog med at hævde, at Platon fortsat udfordrer den moderne naturvidenskab, der i høj grad har udspaltet de to sidste dimensioner fra sit interesseområde (Gaiser 1963, 331). Hvad angår Krämer, medgiver han ganske vist, at den moderne filosofi synes at repræsentere et radikalt modbillede til Platons systematiske ontologi og metafysik. Ifølge Krämer er den moderne tænkings fremhævelse af flerhed, historicitet, relationalitet og perspektivisme imidlertid allerede præfigureret i Platons andet princip. Der er således hos Quine, Heidegger, Derrida og Lyotard tale om en vægtforskydning inden for den kategoriale ramme, som Platon har opstillet med sin principlære (Krämer 1996). Blandt andet på denne måde søger Krämer at pege på den aktuelle forklaringskraft i Platons dualistiske principtænkning.

Thomas A. Szlezák

Idet Krämer og Gaiser begrænser sig til spredte bemærkninger om Platons dialoger i en esoterisk optik, melder der sig et behov for en undersøgelse, der på baggrund af deres resultater fortolker den *direkte overlevering* af Platons filosofi – dialogerne. Denne opgave stiller Thomas A. Szlezák sig i sine to hovedværker *Platon und die Schriftlichkeit der Philosophie* fra 1985 og *Das Bild des Dialektikers in Platons späten Dialogen* fra 2004. Der er tale om et ambitiøst forsøg på at undersøge alle de af Platons dialoger, der anses for ægte, på baggrund af den passage fra *Faidros*, der har fået betegnelsen 'skriftkritikken',

og er Platons mest udførlige stillingtagen til spørgsmålet om mundtlighed og skriftlighed. Platon peger på, at den skriftlige formidling hverken er i stand til at give vished eller tydelighed om sit emne. Et skriftværk kan kun gentage sig selv, men formår ikke at aflægge nøjere regnskab for meningen med det synspunkt, der én gang er skriftligt fikseret. En bog kan ikke komme sin egen fremstilling eller sit argument til hjælp. Det er selvfølgelig slemt nok, at skriften faktisk ikke formår at gøre nogen vidende, men endnu værre, at den heller ikke formår at holde sin viden tilbage. En skriftlig fremstilling kan falde hvem som helst i hænderne, både dem, der allerede er vidende (og derfor strengt taget ikke har brug for skriften som andet end en støtte for hukommelsen), og uheldigvis også dem, der er uvidende. Det skrevne ord formår ikke at afgøre, hvornår det skal tale og hvornår det skal tie. Det positive modbillede hertil er filosoffens levende eller besjælede tale (*logos empsychos*). Det talte ord kan differentieres alt efter, hvem det retter sig imod. Til den rigt nuancerede sjæl tales nuanceret og flerstemmigt, til den simple sjæl simpelt. Den, der virkelig formår at bringe den uvidende til viden, er dialektikeren eller filosoffen, for så vidt han henvender sin tale til en egnet sjæl (*psychē prosēkousa*). En væsentlig del af filosoffens kommunikation består i at efterprøve, om samtalepartneren har en sjæl, der egner sig til filosofi. Hvis dette ikke er tilfældet – og ser man på dialogerne, forholder det sig ofte sådan – er det kendetegnende for filosoffen, at han evner at tie stille (Phdr. 276a). Dette er en afgørende vigtig bestemmelse for Szlezák, fordi den viser, at Platon regner med muligheden af, at filosoffen holder viden tilbage.

Skriftkritikken giver, ifølge Szlezák, en bestemmelse af filosoffen, der er paradigmatiske for alle de bevarede dialoger af Platon. Den mundtlige filosofis forrang frem for alle former for skrift udlægges i forlængelse af Krämer og Gaiser således, at Platon holder den egentlige viden tilbage. Konsekvensen bliver, ifølge Szlezák, at dialogerne aldrig meddeler sig om Platons egentlige filosofi. Det egentlige beskrives i skriftkritikken som de mere værdifulde ting (*timiōtera*), filosoffen kan inddrage i den mundtlige samtale, når han går i brechen for sit standpunkt. Betegnelsen 'mere værdifuld' dækker over en kvalitativ højere form for viden og strækker sig fra en række af de hypoteser eller indfald, Sokrates i de tidlige dialoger indfører, f.eks. generindringslæren eller tanken om sjælens udødelighed, til principlæren, der aldrig omtales direkte, men antydes i en række dialoger. Filosoffen kan komme sin argumentation til hjælp, fordi han råder over en sådan begrundende, mere værdifuld viden. Vi har ikke forstået Sokrates ironisk nok, hvis vi tror, han ingenting ved, eller at han meddeler *alt*, hvad han ved (Szlezák 1985, 5).

På baggrund af skriftkritikken fremfører Szlezák ti kritiske teser angående den moderne teori om dialogformens betydning i Platons tænkning (Szlezák

1985, 331-75). Dette forløber som et opgør med Schleiermacher og den dialog-hermeneutik, han grundlægger i indledningen til sin oversættelse af Platon. Szlezák bidrager således til Tübingerskolens udkast til en ny platonopfattelse med et nyt grundlag for fortolkningen af dialogerne, der adskiller sig fra den moderne udlægning ved at fortolke skriftkritikken esoterisk. Det viser den filosofiske kommunikation mellem lærer og elev som en situation, hvori dialektikeren som den egentlige lærer suverænt råder over begrundende viden, kan bringe den i spil eller afholde sig fra at bringe den i spil, som han ønsker, og dermed altid kontrollerer samtalens retning og udfald. Samlet set sættes hermed spørgsmålstegn ved tanken om en indirekte meddelelse i dialogerne. Szlezák mener sig i bedre forståelse med Platons holdning til skriften, når han i stedet udlægger dialogen som en erindringsstøtte til den allerede vidende læser.

Med den ovenstående fremstilling står det forhåbentlig klart, hvorfor der tales om Tübingerskolen. De tre forskere forstår sig i udpræget grad som repræsentanter for et overordnet forskningsprogram. Kulminationen i denne selvforståelse blev nået med Reales beskrivelse af Tübingerskolens fortolkning som et nyt paradigme i Platonforskningen. Reale har i henhold til Thomas Kuhns teori om videnskabelige revolutioner forsøgt at læse kritikken og afvisningen af Tübingerskolens resultater som karakteristisk for en overgangsfase mellem to videnskabelige paradigmer. Denne paradigmeretorik foregiver imidlertid et ultimativt valg, hvor man enten afviser alt, hvad de tre fortolkere hævder, eller køber hele pakken uden forbehold.

Hvis man ikke anerkender et sådan enten-eller, melder sig i forlængelse af Tübingerskolen en anden aktuel udfordring for platonforskningen, der består i at integrere Tübingerskolens teser og forskningsresultater med den del af platonforskningen, der holder fast i Sokrates som en central skikkelse i Platons filosofi. Mens Krämer og Gaiser har godtgjort, at Platon har bestræbt sig på en systematisk formalisering af den samlede virkelighed i en hierarkisk ontologi, og at matematiske modeller har spillet en nøglerolle i denne fremstilling, har Szlezák på sin side påpeget, at Platon bevidst holder de dele af sin filosofi, som han selv anser for de mest prægnante, ude af dialogerne, og at han dermed har en forestilling om, at viden kan objektiveres i bestemte teoremer eller modeller. En vigtig fremtidig opgave for Platonforskningen må være at af-dække, hvorledes Platons filosofibegreb kan rumme både disse momenter og *samtidig* tanken om, at virkelig viden forudsætter en bestandig dialogformidlet tilegnelse, der i kraft af menneskets begrænsede natur og dets erkendemidlers beskaffenhed er uendelig.

Bibliografi

Gaiser, Konrad

- (1963): *Platons ungeschriebene Lehre*, Ernst Klett Verlag, Stuttgart.

Krämer, Hans Joachim

- (1959): *Arete bei Platon und Aristoteles*, Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl., Jahrgang 1959, 6. Abhandlung, Heidelberg.
- (1988): 'Fichte, Schlegel und der Infinitismus in der Platondeutung', *Deutsche Vierteljahrschrift für Litteraturwissenschaft und Geistesgeschichte* 62, s. 583-621.
- (1995): 'Zur Rekonstruktion der philosophischen Hermeneutik', *Zeitschrift für allgemeine Wissenschaftstheorie/Journal for General Philosophy of Science* 26, s. 169-185.
- (1996): 'Platons ungeschriebene Lehre', in: *Platon. Seine Dialoge in der Sicht neuer Forschungen* (Hrsg. Th. Kobusch & B. Mojsisch), Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, s. 249-275.

Reale, Giovanni

- (1989): *Per una nuova interpretazione di Platone*, Milano.

Szlezák, Thomas Alexander

- (1985): *Platon und die Schriftlichkeit der Philosophie*, Walter de Gruyter, Berlin/New York.
- (2004): *Das Bild des Dialektikers in Platons späten Dialogen. Platon und die Schriftlichkeit der Philosophie Teil II*, Walter de Gruyter, Berlin/New York.